

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name***Aprentatges visibles: la presentació de pòsters en el marc de la I^a Jornada "Etnografia i Perifèria"***Montserrat Clua i Fainé – Universitat Autònoma de Barcelona¹**Resum**

El passat mes de maig de 2009, en el marc de la "I^a Jornada Etnografia i Perifèria", es va realitzar una presentació de pòsters elaborats per l'alumnat de la Llicenciatura d'Antropologia Social i Cultural de la UAB. Els pòsters formaven part dels exercicis d'avaluació realitzats en el sí de l'assignatura *Etnologia Regional (Espanya)* i formaven part d'una proposta d'innovació docent que ja porta dos cursos aplicant-se. En aquest article la professora responsable de la iniciativa explica com va anar aquesta experiència i què va significar per als/les alumnes. I també el què va significar en termes de divulgació de la disciplina, ja que l'exposició pública dels pòsters va ajudar a donar a conèixer l'antropologia en general - i més específicament l'antropologia espanyola - a tots aquells que aquell dia passejaven pels passadissos de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB.

¹ Enviar correspondència a: Montserrat Clua, Montserrat.clua@uab.cat

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

Resumen

El pasado mes de mayo de 2009, en el marco de la "Iª Jornada Etnografía i Perifèria", se realizó una presentación de pósters elaborados por el alumnado de la licenciatura de Antropología Social y Cultural de la UAB. Los pósters formaban parte de los ejercicios de evaluación realizados en la asignatura *Etnología Regional (España)* y formaban parte de una propuesta de innovación docente que ya lleva dos cursos de aplicación. En este artículo la profesora responsable de la iniciativa explica como funcionó esta experiencia y que significó para los/las alumnos/as. I también lo que significó para la divulgación de la disciplina, puesto que la exposición pública de los pósters dio a conocer a la antropología en general (y más específicamente la antropología española) a los que ese día paseaban por los pasillos de la Facultad de Filosofía y Letras de la UAB.

A finals de l'anterior curs acadèmic, el 26 de maig de 2009, es va celebrar la "**Iª Jornada: Etnografía i Perifèria**" a la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB. La Jornada fou organitzada per a celebrar conjuntament els deu anys de la creació del *Laboratori d'Antropologia* (un espai creat i gestionat per iniciativa dels alumnes de Tercer cicle per a poder intercanviar experiències, projectes i treballs) i els cinc anys d'aparició de la revista *Perifèria* (la revista digital del departament, iniciada i gestionada també pels mateixos alumnes de Tercer Cicle).

Al llarg de la *Jornada*, diferents professors i alumnes van reflexionar sobre la situació de l'antropologia a casa nostra, just quan es clausurava l'últim curs abans de posar en marxa el nou grau d'antropologia que s'ha iniciat aquest any acadèmic 2009-10. Durant l'acte també es van exposar els primers resultats de les recerques que actualment estan portant a terme estudiants de Tercer Cicle. D'aquesta manera la *Jornada* va ser un espai on es van poder mostrar els camins que s'havien seguit en la divulgació de la recerca del departament al llarg d'aquest temps (especialment amb la creació i desenvolupament del *Laboratori* i la revista), però fent especial èmfasi en les produccions científiques més recents.

Paral·lelament, aquell mateix dia i dins del marc de la *Jornada*, també es va fer una presentació pública de pósters elaborats per estudiants de la llicenciatura d'Antropologia Social i Cultural. L'exhibició es féu al passadís de la Facultat de

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

Filosofia i Lletres que va des del vestíbul principal de la facultat fins als despatxos del Departament d'Antropologia Social i Cultural. Aquesta exposició de pòsters fou el resultat d'una nova i fructífera col·laboració entre la revista *Perifèria* i l'assignatura *Etnologia Regional (Espanya)* que des del curs 2003-04 imparteixo en la Llicenciatura d'Antropologia Social i Cultural de la UAB. Una col·laboració que ha tingut la seva part més visible en el *Projecte Entrevistes*² però que, amb la presentació dels pòsters, va fer un nou pas endavant.

Els autors dels pòsters i altre públic en general en el passadís on s'exposaven.

Fotografia: Montserrat Clua

El fet de vincular la presentació dels pòsters amb la celebració de la *Jornada* va permetre donar una visibilitat excepcional al que en realitat formava part dels diferents treballs realitzats pels alumnes de la Llicenciatura dins de l'avaluació contínua que es realitza a l'assignatura d'*Etnologia Regional (Espanya)*. L'elaboració d'un pòster és un dels exercicis que demano als estudiants al final de curs i forma part de les estratègies d'innovació docent que aplico a la docència. Aquesta vegada, però, fou el primer cop que els pòsters foren exhibits en públic, en un àmbit més

² El "Projecte Entrevistes" consisteix en que un petit grup d'estudiants experimenti totes les etapes del procés de realització d'una entrevista a un/a antropòleg/a del nostre país (és a dir: la documentació prèvia, elaboració de les preguntes i la realització, transcripció, edició i publicació de l'entrevista). A curt termini el projecte pretén que l'alumnat pugui posar en pràctica continguts i capacitats vinculats amb la seva formació com a antropòlegs. A mitjà i llarg termini pretén crear un fons documental sobre la trajectòria de destacats antropòlegs espanyols, generant un material de consulta útil per a les properes promocions d'estudiants. Des del principi la revista *Perifèria* ha col·laborat en el projecte publicant-ne l'entrevista resultant (vg. *Perifèria* N° 5, N° 7 i N° 9). Per primera vegada aquest curs 2008-09 s'han fet dues entrevistes simultàniament: una a Joan Prat (apareguda en aquest mateix número de la revista) i una a Dolores Juliano (de propera aparició a *Perifèria*). Voldria aprofitar per agrair públicament el suport de la María Carballo, que des del principi va mostrar un gran interès en el projecte i ha col·laborat activament en que les entrevistes fossin publicades a la revista.

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

obert que les quatre parets de l'aula i a uns espectadors més nombrosos que els estudiants de classe autors dels pòsters. Fet que va modificar enormement, i de manera molt positiva, tota l'experiència resultant de la realització dels pòsters.

El treball d'elaboració d'un pòster es fa en grup (habitualment de tres persones) i està vinculat a la lectura i anàlisi d'una monografia antropològica situada en el marc del territori de l'Estat Espanyol. Prèviament a la realització del pòster, els i les alumnes n'han fet una ressenya³.

Els i les estudiants poden triar qualsevol obra per a treballar, amb l'única obligació de que siguin etnografies i que es trobin situades en el marc geogràfic del territori espanyol, que és l'àmbit territorial delimitat per l'assignatura. Amb aquest requisit es pretén, com a primer i més bàsic objectiu, que els alumnes d'antropologia hagin llegit almenys una etnografia feta a/i sobre el seu propi territori, abans d'acabar llicenciats. Cal tenir en compte que l'assignatura *Etnologia Regional (Espanya)* es cursa en el segon semestre del quart i últim curs. De manera que per a molts dels i les estudiants és una de les últimes assignatures que els resta superar per a ser oficialment antropòlegs/ues. L'experiència d'aquests anys m'ha mostrat que, en molts casos, aquesta serà la primera i última ocasió que els futurs llicenciats/des tindran per llegir material etnogràfic sobre la realitat antropològica que més possibilitats tenen de conèixer i treballar quan acabin la carrera.

Amb aquest únic requisit territorial obligatori, els i les estudiants escullen tota mena de llibres: des dels clàssics de l'etnologia espanyola fins als més recents. L'elecció va en funció dels seus interessos temàtics i de la facilitat d'accés als originals (tema no menor donats els problemes generals de publicació i difusió de la producció antropològica espanyola).

³ Precisament una d'aquestes ressenyes realitzada per un dels grups també ha estat publicada per la revista *Perifèria* (nº 10, juny 2009). Vg. "Dones públiques, homes ocults", de Reig, Bernal i Alvarez: http://antropologia.uab.es/Periferia/catala/num_actual/ressenyes.html.

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

Pòster dedicat a les tramantinaries de l'obra de Joan Frigolé, un dels llibres tradicionalment més escollit per a ressenyar dins l'assignatura.

Un cop escollit i localitzat el llibre, els alumnes fan tot el procés de treball implicat en l'elaboració de la ressenya i el pòster. Els objectius que es persegueixen amb aquest exercici són múltiples. I tenen a veure tant amb l'adquisició de coneixements com d'habilitats i aptituds. Es vol ajudar a l'alumnat a adquirir les capacitats necessàries per a saber-se expressar a través dels mecanismes més habituals dins de la recerca científica i que són els que més probablement utilitzaran quan comencin el seu camí com a investigadors: les ressenyes de llibres i la presentació de pòsters encontres acadèmics i científics.

L'elaboració de ressenyes és força habitual dins de l'aprenentatge de la disciplina i habitualment no provoca cap mena de problema ni dubtes en l'alumnat. No passa el mateix en el cas dels pòsters. Es tracta d'un tipus d'exercici al qual gairebé mai s'han enfrontat i que els genera certes angoixes. L'exercici pretén precisament que

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

aprenquin com és i com es fa un pòster i que ho portin a la pràctica dins de l'àmbit limitat de l'assignatura, per tal de que deixi de ser un element desconegut i pugui ser realitzat en el futur sense tantes reticències i temors.

En demanar-los que vagin més enllà de la ressenya i elaborin un pòster a més, es busca que sàpiguen expressar de manera clara, sintètica i visualment correcta, les idees principals que volen destacar de l'etnografia i de la lectura crítica que n'han fet. Aquest tipus d'activitat comporta la posada en pràctica d'una sèrie de coneixements, habilitats i capacitats vinculades amb l'assignatura però que van més enllà d'aquesta, i proporcionen als alumnes una experiència en l'elaboració de pòsters que els pot ser molt útil en la seva carrera investigadora posterior.

Aquest tipus d'exercici a més, és molt motivant per a l'alumnat, que s'implica molt en l'elaboració d'un material que acabarà mostrant a la resta de companys i (almenys així ha estat aquest any), a altres membres del departament i a la resta de la Facultat.

*Els autors dels pòsters i
altre públic en general en el
passadís on s'exposaven.*

Fotografia: Montserrat Clua

Concretament, en aquest curs 2008-09 van participar en l'elaboració i presentació de pòsters un total de 51 alumnes (21 al grup del matí i 30 del grup de tarda), que van presentar 18 pòsters (7 el grup del matí i 11 el grup de tarda). Com es pot veure en el llistat dels títols de les obres treballades, es van escollir tota mena de temàtiques i zones geogràfiques, així com obres d'èpoques ben diferents, malgrat sempre hi ha algun títol o autor/a que, pel seu èxit entre els alumnes, es treballat

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

simultàniament per més d'un grup alhora.

Grup del matí

- DELGADO, M. (coord.), *Carrer, festa i revolta. Els usos simbòlics de l'espai públic a Barcelona, 1951-2000* (2003)
- DOUGLASS, William A., *Muerte en Murélagu. El contexto de la muerte en el País Vasco* (1973)
- LAUB, Eva i Juan F.; *El mito triunfante. Estudio antropologico-social de los chuetas mallorquines* (1987)
- FERICGLA, Josep M. *El bolet i la gènesi de les cultures. Gnoms i follets: àmbits culturals forjats per l'Amanita muscaria* (1985)
- MONNET, Nadja: *La formación del espacio público. Una mirada etnológica sobre el Casc Antic de Barcelona* (2002)
- BARRERA GONZÁLEZ, Andrés: *La dialéctica de la identidad en Cataluña: un estudio de antropología social* (1985)
- MARTÍNEZ VEIGA, Ubaldo: *El Ejido, discriminación, exclusión social y racismo* (2001)

Grup de tarda

- DOUGLASS, William A. *Muerte en Murélagu. El contexto de la muerte en el País Vasco* (1973)
- MEDEIROS, Regina de Paula: *Hablan las putas* (2000)
- PITT-RIVERS, Julian: *Los hombres de la Sierra. Ensayo sociológico sobre un pueblo de Andalucía* (1954)
- JULIANO, Dolores: *El juego de las astucias* (1992)
- LAUB, Eva y Juan F.: *El mito triunfante. Estudio antropológico-social de los Chuetas mallorquines* (1987)
- COMAS D'ARGEMIR, D., BODOQUE, Y., FERRERES, S., ROCA, J. *Vides de dona. Treball, família i sociabilitat entre les dones de les classes populars (1900-1960)* (1990)
- SALVADOR DUCH, Jordi: *Futbol, metàfora d'una guerra freda. Estudi antropològic del Barça* (2005)

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

- FRIGOLÉ, Joan. *Dones que anaven pel món. Estudi etnogràfic de les trementinaires de la Vall de la Vansa i Tuixent* (2005)
- DELGADO, Manuel. *De la muerte de un Dios. La fiesta de los toros en el universo simbólico de la cultura popular* (1984)
- MCDONOGH, Gary Wray, *Las Buenas familias de Barcelona: historia social de poder en la era industrial* (1989)

- MATEO DIESTE, Josep Lluís: *La "hermandad" hispano-marroquí. Política y religión bajo el Protectorado español en Marruecos (1912-1956)* (2003)

Imatge del pòster del llibre dedicat al Barça de Jordi Salvador, un dels que més èxit va tenir entre el públic (recordem que fou exposat l'any i el mes en què el F.C. Barcelona va obtenir el triplet).

Francament, fins ara l'experiència ha funcionat molt bé amb tots els i les estudiants que hi han participat. Aquests han vist que són capaços de realitzar un treball de molta qualitat amb un tipus d'exercici al qual no estaven acostumats (per a la majoria era la primera vegada que feien un pòster) i que els feia certa basarda. A més, aquest any han vist compensat el seu esforç amb la presentació pública en el marc de la Jornada, fet que ha multiplicat la visibilització del seu treball i la motivació que hi van posar.⁴

⁴ Fins i tot els organitzadors de la Jornada van fer un diploma de participació per a cadascun dels alumnes que havia presentat pòster, fet que va augmentar la il·lusió, la importància i la satisfacció que tenien per la feina feta i el seu rendiment curricular.

perifèria

Número 11, Desembre 2009

www.periferia.name

Aquest any, però, el valor d'aquesta experiència d'innovació docent va anar més enllà dels paràmetres d'aprenentatge que ja s'havien portat a la pràctica en cursos anteriors. L'exposició pública dels pòsters als espais de la Facultat de Filosofia i Lletres va permetre també mostrar l'antropologia, i més concretament, les aportacions tant interessants que s'han fet en l'antropologia espanyola, a un públic més ampli que l'estricta alumnat de la llicenciatura. El fet d'exposar públicament els pòsters i de fer-ho en un espai de circulació important dins la facultat, va permetre donar relleu a la disciplina i al tipus de recerques etnogràfiques que s'han fet a casa nostra. Durant tot el dia es van poder veure persones interessades en els pòsters i que descobrien temes i enfocaments antropològics que desconeixien aplicats a realitats que els eren ben properes.

En definitiva, doncs, es va tractar d'una experiència molt satisfactòria per a tots els i les participants: professorat, estudiants i públic en general. Esperem repetir-la en els propers anys, tant si és en el marc d'unes jornades com va ser aquesta vegada, com si ha de ser només dins el marc de l'assignatura. El què segur que es repetirà és la seva exposició pública més enllà de les parets de l'aula, per la repercussió en positiu que va tenir per als alumnes i per l'efecte que pot tenir de fer veure i sentir la nostra disciplina i el seu desenvolupament al territori espanyol a d'altres públics més amplis.